

TÜRKİYE RADYO - TELEVİZYON KURUMU

Prof. Dr. A. Şeref BÖZÜBÜYÜK

I. Giriş :

1. Hizmet bakımından yerinden yönetim kuruluşlarından biri de Türkiye Radyo-Televizyon Kurumudur. Bu kuruma kısaca «TRT» denilmektedir.

2. TRT kurumu, özellikle 1961 Anayasasından sonra Türkiye'nin siyasi hayatında önemli bir yer işgal eden bir kuruluş haline gelmiştir. Bu kuruma verilen görevlerin yapısı, ve kamu oyu üzerindeki etkisi siyasi partilerin bu kuruluş üzerine eğilmelerini zorunlu kılmaktadır. Siyasi partiler, ister muhalefette, ister iktidarda olsunlar, genellikle TRT kurumunun işleyişinden şikayet ederler, ve bu kurumun hem kendi yanlarında bulunmasını, hem de tarafsız hareket etmesini isterler. Özellikle İktidar TRT Kurumunun bugünkü durum ve davranışından memnun olmadığını, en kısa zamanda, bu kuruma gereken hüviyetin verilebilmesi için TRT kanunda değişiklik yapılacağını, çeşitli vesilelerle açıklamıştır.

Böyle bir ortamda, TRT Kurumunun yapısını, görev ve yetkilerini, genel idare ile olan ilişkilerini kısaca gözden geçirmekte fayda vardır.

Anayasa ve TRT :

3. 1961 Anayasası, radyo ve televizyon hizmetlerinin yürütülmesine ve bunu yürütecek olan kuruluşa özel bir önem vermiştir. Bu hizmetlerin yürütülmesi ve bunları yürütecek kuruluşla ilgili bazı ilkeler Anayasada yer almıştır. Bunun nedenleri, Anayasanın gerekçesinde şu sözlerle ifade edilmiştir : «Radyoların partizan tutumu ve partizan bir yayın vasıtası haline getirilmesi, memleketimizde uzun seneler ciddi bir huzursuzluk konusu olmuştur. Bu

sebeplerle, radyo muhtariyeti ve tarafsızlığı Anayasa teminatı altına alınmak istenmiştir» (1).

4. Anayasanın 121 inci maddesinde şu hüküm yer almıştır :

«Radyo ve televizyon istasyonlarının idaresi, özerk kamu tüzel kişiliği halinde, kanunla düzenlenir.

Hertürlü radyo ve televizyon yayınları tarafsızlık esaslarına göre yapılır.

Radyo ve televizyon idaresi kültür ve eğitime yardımcılık görevinin gerektirdiği yetkilere sahip kılınır.»

Bu maddede yer alan hükümlerin incelenmesinden anlaşılacağı üzere, Anayasa, TRT Kurumu ile ilgili olmak üzere dört ilkeye bünyesinde yer vermiştir. Bunları şöyle sıralamak mümkündür :

1) Türkiye'de, radyo ve televizyon hizmetleri kamu kuruluşu biçiminde örgütlenecektir.

2) Bu kuruluşun özerkliği ve tüzel kişiliği olacaktır.

3) Bu kuruluş tarafsızlık esaslarına göre yayın yapacaktır.

4) Bu kuruluş ana görevlerini yerine getirirken, kültür ve eğitime de yardımcı olacaktır.

Bu ilkelerin ışığı altında, 21.4.1963 tarih ve 359 sayılı Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Kanunu çıkarılmış ve bu kanun ile TRT, tüzel kişiliğe sahip özerk bir kamu iktisadi teşebbüsü olarak kurulmuştur.

Kamu Kurumu :

5. Anayasa, Türkiye'de radyo ve televizyon hizmetlerinin kamu kurumu biçiminde örgütleneceği esasını benimsemiştir. Bu ilkenin taşıdığı öneme işaret etmekte büyük fayda vardır. Özel teşebbüse radyo istasyonu kurma ve işletme imkânının sağlanması için bazı teşebbüslere geçildiği, zaman zaman basına intikal etmektedir. Örnek olarak, bazı batı ülkeleri ve özellikle Amerika Birleşik Devletleri gösterilmektedir. Böyle bir uygulamaya ülkemiz bakımından gitmeye imkan yoktur. Anayasa, radyo ve televizyon hizmetlerinin kısmen de olsa «özel teşebbüse» verilmesine manidir. Anayasamıza göre bu hizmetler ancak «kamu kuruluşu» şeklinde örgütlenebilir. Kamu kuruluşundan da maksat, «kamuya mahsus» olan kuruluşlardır.

(1) Anayasanın 121 inci maddesinin gerekçesi.

Radyo - Televizyon Tekeli

6. Bu ilkenin bir uygulaması olarak, TRT Kurumuna Radyo ve televizyon tekeli verilmiştir. 359 sayılı TRT Kanununun 35 inci maddesi uyarınca, radyo ve televizyon istasyonları kurmak ve bunları işletmek hakkı yalnız TRT Kurumuna aittir. 359 sayılı TRT Kanununun bu maddesi değiştirilse bile, özel teşebbüse radyo ve televizyon kurma ve bunları işletme imkanının sağlanması hukuken mümkün değildir. Böyle bir davranış 1961 Anayasasının 121 inci maddesine aykırı olur.

7. Amatör radyoculuğun, radyo ve televizyon istasyonları kurmak ve bunları işletmekle bir ilgisi bulunmadığı dikkate alınır- sa, amatör radyoculuğun TRT Kurumuna tanınmış olan tekelin dışında tutulması düşünülebilir. Bu yönde, mevzuatta yapılacak bir değişiklik, amatör radyoculuğun ülkemizde de gelişmesini sağlayacaktır.

II. TRT Kurumu'nun görevleri :

8. TRT Kurumunun görevleri, 359 sayılı TRT Kanununun 2 nci maddesinde belirtilmiştir. Bunlar aşağıdaki gibi sıralanabilir :

1) Radyo ve televizyonla ilgili hizmetleri yürütme : yeterli, doğru ve tarafsız yayınlar yapmak; kültür ve eğitime yardımcı olmak; Yurdu içeride ve dışarıda tanıtmak.

2) Yurdun gerekli yerlerinde yeni radyo ve televizyon tesisleri kurmak ve işletmek; mevcut tesisleri ihtiyaca göre geliştirmek.

3) Radyo ve televizyon postaları arasında işbirliğini ve yayın ahengini sağlamak.

4) Uluslararası teşekküller ve yabancı radyo ve televizyon kuruluşları ile münasebetlerini düzenlemek ve işbirliği yapmak.

5) Görevleri ile ilgili konularda araştırmalarda bulunmak.

9. Yukarıda sayılan TRT Kurumunun görevleri arasında yer alan tarafsız yayın yapmak görevi, Türk siyasi hayatı yönünden büyük bir önem taşır. Bu ilkeyi gerçekleştirmek, siyasi iktidarların baskısından kurtarmak için, TRT Kurumuna Anayasa ile özerklik tanınmış ve 359 sayılı TRT Kanunu ile de, kurumun örgütlenişi, organları, genel idare ile olan ilişkileri büyük bir dikkatle düzenlenmiştir. 359 sayılı TRT kanununda belirtilen esaslar, bu amacın gerçekleştirilmesi için öngörülen araçlardır. Kanun hükümlerini değerlendirenken bu noktayı daima göz önünde bulundurmak gerekir.

III. TRT Kurumu'nun teşkilâtı :

10. TRT Kurumuna tanınan özerklik ve bu özerkliğin derecesi, organlarının yapısından ve bunlar üzerindeki «vesayet» denetiminin niteliğinden anlaşılmaktadır. Bu kuruluşun görevlerini tarafsızlık esasları içinde yapabilmesi için, organlarının teşekkül tarzına özel bir dikkat sarfedilmiştir. İlk bakışta çok karışık, hatta lüzumsuz bir titizlik sayılabilecek bir yolun seçilmiş olması, esas amacın gerçekleştirilmesi, TRT Kurumunun tarafsız yayın yapabilmesi imkanının sağlanması içindir.

11. TRT Kurumunun iki organı vardır. Bunlardan biri «yönetim kurulu», diğeri «Genel Müdür» dür. Bunların yanında, TRT kurumunun görevlerini yerine getirebilmesi için, Danışma Kurulları, Siyasi Yayınlar Hakem Kurulu gibi kuruluşlarla, çeşitli diğer idari birimler yer almıştır.

12. Yönetim Kurulu, TRT Kurumunun «karar ve yönetim» organıdır. Yönetim kurulu yapısı itibariyle dikkati çeken bir kuruldur. TRT kurumunun özerkliği ve tarafsız yayın yapmasını sağlama gayretleri, yönetim kurulunun meydana getirilişinde kendisini açıkça gösterir. Dokuz kişilik yönetim Kurulu çeşitli usullerle ve kuruluşlar tarafından seçilen veya atanan üyelere meydana gelmektedir.

Yönetim Kurulu Üyeleri :

13. Yönetim kurulu üyelerini dört grupta topluyabiliriz :

1) *Hükûmet tarafından atanan üyeler* : Yönetim kurulunun iki üyesinden biri Milli Eğitim Bakanının, diğeri Turizm ve Tanıtma Bakanının teklifi üzerine Bakanlar Kurulu kararı ile atanır. Bunlara Hükûmet Temsilcisi de denilir.

2) *Çeşitli kuruluşlara mensup kimselerin seçtiği üyeler* : Bu üyelerin sayısı dördür. Bunlar aşağıdaki şekilde seçilirler :

a) Elektrik veya elektronik uzmanı bir öğretim üyesi : Bu üye, radyo ve televizyon konularında kürsüsü bulunan üniversite fakülteleri profesör kurullarının kendi üyeleri arasından seçecekleri beşer kişiden meydana gelen bir kurul tarafından seçilir.

b) Hukuk, iktisat veya sosyal bilimle uğraşan bir öğretim üyesi : Bu üye hukuk, iktisat ve sosyal bilimlerle uğraşan fakülterce kendi üyeleri arasından seçecekleri beşer kişiden meydana gelen bir kurul tarafından seçilir.

c) Edebiyat, fikir ve sanat alanında yüksek hizmetler görmüş bir kişi : Bu üye, edebiyat ve dil ve Tarih-Coğrafya fakültele-ri ile Güzel Sanatlar Akademisi Profesörler kurullarının seçecekleri üçer kişi ile bunların dışardan seçecekleri beş kişinin bir araya gelmesinden meydana gelen kurul tarafından seçilir.

d) Müzik veya temsil sanatları alanında yüksek hizmet veya eserleri görülmüş bir kişi : Bu üye, Devlet Konservatuarı, İstanbul belediyesi Konservatuarı, Devlet Tiyatrosu sanatçıları, Devlet operası sanatçıları, Cumhurbaşkanlığı Flarmonik orkestrası sanatçılarının kendi aralarından seçecekleri ikişer kişiden meydana gelen kurul tarafından seçilir.

3) *Yönetim Kurulunun seçtiği üyeleri* : Yönetim kurulunun belli olan üyeleri iki üye seçerler. Bu iki üyenin TRT mensubu olması gerekir. Bu üyelere biri yönetici, diğeri elektrik veya elektronik mühendisi olmak üzere kurumun devamlı kadrolarında görev alanlar arasından seçilir.

4) Yönetim Kurulunun inha ettiği ve Bakanlar Kurulunun atadığı Genel Müdür de Yönetim Kurulunun üyesidir.

14. Yönetim Kurulunun seçimlik üyeleri beş yıl süre ile görev yaparlar. Bunlar hiç bir şekilde görevlerinden uzaklaştırılmazlar. Bu süre sona ermeden üyeliğin boşalması halinde yeni seçilen üye eskisinin süresini tamamlar. Seçilecek üyelerin her hangi bir siyasi partiye mensup olmamaları da gerekir. Hükümet temsilcisi olan yönetim kurulu üyeleri ile Yönetim Kurulunun tabii üyesi olan Genel Müdür, atanmalarındaki usule uyularak her zaman görevlerinden alınabilirler.

Yönetim Kurulunun yalnız seçimlik üyelerinin seçimleri beş yılda bir yenilenir. Eski üyeler yeniden seçilebilirler. Yönetim Kurulunun Hükümet tarafından atanan üyeleri ile Genel Müdürün, Yönetim Kurulu üyelerinin her beş yılda bir yapılan seçimleri dolayısıyla görevlerinden ayrılmalarına ihtiyaç yoktur. Bunlar görevlerinden alınmadıkları sürece görevlerine devam ederler. (2)

---

(2) Mayıs 1969 başında yapılacak yönetim Kurulu üyeleri seçiminde, yönetim kurulunun altı üyesinin seçimi yenilenecektir. Bu üyelere dörtü, TRT Kurumu dışındaki kuruluşlar tarafından seçilecektir. Bunların seçimleri tamamlandıktan sonra, Genel Müdür, ve iki hükümet temsilcisinin de katıldığı yedi kişilik yönetim kurulu, yönetim kurulunun diğer iki üyesini seçecektir.

15. Yönetim kurulu bir başkan ile bir başkan yardımcısı seçer. Yönetim kurulu üyesi olan genel müdür, başkan veya başkan yardımcısı seçilemez.

Yönetim kurulu, toplantılarını üye tam sayısının salt çoğunluğu ile yapar. Bu kurul kararlarını da yine üye tam sayısının salt çoğunluğu ile alır.

Genel Müdür :

16. Genel Müdür, Türkiye Radyo-Televizyon Kurumunun yürütme organıdır. Genel Müdür, TRT Yönetim Kurulunun aldığı kararları yürütür, ve TRT Kurumunun hiyerarşik amiridir.

TRT Kurumu, üçüncü kişilere karşı ve yargı mercilerinde Genel Müdür tarafından temsil edilir.

17 **Genel Müdürün atanması.** Genel Müdür olabilmek için Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Kanununda bazı özel şartlar öngörülmüştür. Buna göre, Devlet Memurları kanununda öngörülen genel şartlara ilave olarak, Genel Müdürün, «iktisadi ve sosyal bilimler veyahut haberleşme veya radyo - televizyon tekniği veya programcılığı alanında yüksek öğrenim yapmış» olması şartı konmuştur. Genel Müdür, bu şartları haiz olan kimseler arasından Yönetim Kurulunun Turizm ve Tanıtma Bakanlığına inhası ve Bakanın teklifi üzerine Bakanlar Kurulu tarafından atanır.

Bir kimsenin TRT Genel Müdürü olabilmesi için, TRT Yönetim Kurulu ile Bakanlar Kurulunun aynı kişi üzerinde birleşmesi gerekmektedir. Yönetim Kurulunun istemediği bir kimsenin genel müdür atanmasına, yahut hükûmetin istemediği bir kimsenin genel müdürlüğe getirilmesine imkân yoktur. Yönetim kurulu ile Hükûmetin, genel müdür atanmasında birlikte hareket etmeleri, bugünkü mevzuata göre zorunludur.

Genel Müdürün Görevinden alınması :

18. Genel Müdür atanmasındaki usule uygun olarak görevinden alınabilir. Atanmasında olduğu gibi, görevinden alınmasında da TRT Yönetim Kurulunun ve Bakanlar Kurulunun müştereken hareket etmeleri gerekir.

Genel Müdür, milli güvenlik, kamu düzeni veya dış ilişkileri bozabilecek bir durumun bulunması halinde, TRT Yönetim Kurulu Kararı ile görevinden uzaklaştırılabilir.

Genel Müdürün tarafsız olarak görevini yapabilmesi için kendisine bazı imkânlar 359 sayılı TRT Kanunu ile tanınmıştır. Buna göre, Genel Müdürün görevinden alınması üzerine açılacak iptal davalarında, «tebligat, müracaat tarihinden başlayarak 48 saat içinde yapılır. Cevap ve cevaba cevap süreleri onar gündür; sürelerin tamamlanmasından sonra 15 gün içinde» Danıştay kararını verir.

TRT Kurumundaki İdari Birimler :

19. Türkiye Radyo - Televizyon Kurumu kanunu, esas itibarıyla TRT Kurumunun idari birimlerine değinmemiştir. Kanun, en çok üç genel müdür yardımcısı bulunacağından söz etmiştir. Diğer idari birimlerin kurulması, idari metinlere bırakmıştır. Böylece, TRT Kurumu, günün şartlarına göre, yetkili organı tarafından çıkarılacak idari metinlerle, iç kuruluşunu her zaman düzenlemek imkânına sahiptir.

TRT Kurumundaki üç Genel Müdür Yardımcılığından biri Genel Müdür İdari yardımcılığı, ikincisi Genel Müdür Program Yardımcılığı, üçüncüsü de Genel Müdür Teknik Yardımcılığıdır.

TRT Kurumunda yer alan esas birimler, Haber Merkezi Başkanlığı, Program Etüd ve Planlama Dairesi, Merkez Program Dairesi, etüd planlama ve yatırım dairesi, Radyo Stüdyoları İşletme Dairesi, Vericiler Dairesi, Televizyon Dairesi başkanlıkları ile Radyo Müdürlükleridir. Bunlardan başka, TRT Kurumunda danışma ve yardımcı birimler de vardır.

Diğer kuruluşlar :

20. TRT ile ilgili hizmetlerin yürütülebilmesi için Kanunla iki kuruluş daha düşünülmüştür. Bunlardan biri «Danışma Kurulları», diğeri «Siyasi Yayınlar Hakem Kurulu» dur.

Danışma Kuralları :

21. Radyo ve Televizyon hizmetleriyle ilgili konularda danışmada bulunmak üzere çeşitli Danışma kurulları meydana getirilebilir. Bu kurulların kimlerden teşekkül edeceği hangi konularda inceleme ve araştırma yapacağı Yönetim kurulu veya Genel Müdür tarafından belirtilir. Danışma kurulları uğraşı alanlarına göre geçici veya devamlı olabilir. Uygulamada geçici danışma kurulları, kurma yoluna gidilmektedir.

Siyasi Yayınlar Hakem Kurulu :

22. Hükûmete dahil olmıyan siyasi partilerin, radyoda yayınlanan hükûmet konuşma ve bildirilerin de yer alan ve kendileri ile ilgili konularda açıklama yapmak istemeleri halinde, bu isteği incelemek ve uygun görülenlerin radyoda yayınlanmasına karar vermek üzere, Siyasi Yayınlar Hakem Kurulu meydana getirilmiştir.

Siyasi Yayınlar Hakem Kurulunun üç üyesi vardır. Bu üyelerden ikisi Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler ve Hukuk Fakültelelerinin, Anayasa Hukuku, İnsan Hakları, siyaset ilmi ve siyasi sosyoloji kürsü ve enstitülerinde çalışan öğretim üyelerinin en kıdemlilerinden; üçüncü üye ise, aynı fakültelerin idare hukuku, kamu idaresi (yönetim bilim veya amme idaresi) kürsü ve enstitülerinde çalışan öğretim üyelerinin en kıdemlisinden meydana gelir.

Bu kurulun asıl ve yedek üyelerinin herhangi bir siyasi partiye mensup olmaması ve üç yıl öncesine kadar herhangi bir siyasi parti ile üyelik ilişkisinin bulunmaması şarttır.

Siyasi yayınlar Hakem Kurulu üye tam sayısı ile toplanır ve çoğunlukla karar alır.

IV. TRT Yayınları :

23. Radyo ve televizyon tekeline sahip olan TRT Kurumu; tarafsız, yeterli ve doğru yayın yapmakla yükümlüdür.

TRT Kurumunun yayın görevini yerine getirirken uyması gereken ilkeler, hem Anayasada, hem de 359 Sayılı TRT kanununda yer almıştır. Bu esasların ışığı altında, TRT Yönetim Kurulu da «Genel Yayın İlkeleri» adlı bir idari metin kabul ederek, TRT Kurumunun yayınlarında uyulması gereken ilkeleri açıklığa kavuşturmak ve TRT uygulayıcılarına objektif davranma imkanını sağlamak istemiştir. Bundan başka, 359 Sayılı TRT Kanunu ile Kurumun Yürütme ve Yasama organları ile olan ilişkilerinin düzenlenmesi yoluna gidilmiş ve iktidar partisinin TRT yayınları üzerindeki olumsuz etkilerini önleyebilmek için bazı tedbirler alınmıştır.

Yayın ilkeleri :

24. TRT Kurumunun yayın görevlerini yerine getirirken uyması gereken ilkelerden bir kısmı Anayasa ile bir kısmı da 359 sayılı TRT Kanunu ile tesbit edilmiştir.

Anayasada yer alan esaslar şunlardır :

1) Her türlü radyo ve televizyon yayınlarının tarafsızlık esaslarına göre yapılacaktır.

2) TRT Kurumu yayınlarında, kültür ve eğitimin gelişmesine yardımcı olacaktır.

25. 359 sayılı TRT Kanununda da yayınla ilgili olarak şu esaslar yer almıştır :

1) Tam bir tarafsızlık içinde halka hizmet edilmesi.

2) Programların, Anayasanın dayandığı temel görüş ve ilkelele Cumhuriyetin niteliklerini benimsetici ve bu görüş, ilke ve niteliklere uygun düşünce ve davranış tarzını geliştirici bir zihniyetle ve Türk toplumunun çağdaş uygarlık seviyesine erişmesi amacını güden Atatürk devrimlerini ve bu devrimlerin getirdiği dünya görüşü ile yaşama tarzını yerleştirici ve geliştirici bir tutumla hazırlanması.

3) Haberler ile yorumların birbirinden ayrılması.

4) Haberlerin doğruluk, çabukluk ve çağdaş habercilik ilkelere uygun olması ve kaynaklarının belirtilmesi.

5) Siyasi yorum niteliğindeki yayınların, çeşitli ve karşıt görüşleri içine alacak şekilde hazırlanması ve kaynaklarının belirtilmesi.

6) Programların fikir, sanat, milli eğitim, halk eğitimi ve toplum kalkınması bakımından yeterli olması.

7) Programların yetkili uzmanlarca hazırlanması.

26. TRT Yönetim Kurulu da Anayasa ve 359 sayılı TRT kanununda yer alan yayınla ilgili ilkeleri dikkate alarak metnini aşağıya aynen aldığımız «genel yayın ilkeleri»ni tesbit etmiştir :

«Anayasamızın başlangıcında, temel hak ve ödevler bölümlerinde ve öteki maddelerinde yer almış olan esaslar yayın ilkelerimizin temelidir. Anayasa hükümlerine dayanılarak hazırlanıp yürürlüğe girmiş olan Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu kuruluşu hakkında 359 sayılı kanun hükümleri Kurumun çalışmalarında titizlikle uygulanır.

Kurum yayınlarında;

Türk Ulusunun kaderde, kıvançta, tasada ortak, bölünmez bir bütün olduğu ilkesini önemle uygular.

Türk Milliyetçiliğinin hizmetindedir. Türk Milletini Dünya milletleri ailenin eşit haklarına sahip şerefli bir üyesi olarak milli birlik ruhu içinde yüceltmeyi amaç bilir.

İnsan hak ve hürriyetleri, milli dayanışma, sosyal adalet, fertlerin ve toplumun huzur ve refahı için çalışır.

Cumhuriyete, onun niteliklerine, devletin bütünlüğüne, milletin egemenliğine tam bir inançla hizmet eder.

Anayasanın üstünlüğü ve devlet organlarının yetkileri konusunda hassas olmayı görev bilir.

Kişilerin hak ve ödevlerine saygılıdır, bunları benimsetici çabaların hizmetindedir.

Türk toplumunun, çağdaş uygarlık düzeninde layık olduğu yeri alması amacını güden Atatürk devrimlerini şaşmaz ülkü olarak benimser.

Seçim kanunlarındaki hükümler saklı kalmak üzere tam bir tarafsızlık içinde halka hizmet eder.

Haberlerin doğru olmasına önem verir; programların fikir, sanat, milli eğitim, halk eğitimi, toplum kalkınması bakımlarından yeterli olmasını sağlamaya çalışır.

Kurum, yukarıda belirtilen ilkelerin ışığı altında, bir kamu yayın organı olmasının sonucu olarak, aşağıda belirtilen esasları da kabul etmiştir.

Toplum içinde huzur ve kardeşlik duygusu yaratmak.

Güven ve inanç içinde çalışmayı aksatacak; aciz, karamsarlık bikkinlik ve umutsuzluk yaratacak; moral bozucu, yıldırıcı veya nezakete aykırı yayınlara yer vermemek.

Yaşama sevincini, uyanıklığı, bir birini sevmeyi, çalışma şevkini artırmayı hedef tutmak.

Yurt gerçeklerini saklamamak, bunları bilimsel ve objektif olarak yansıtmak.

Ulusal çıkarları gözetmek.

Ulusun kendi çalışma gücüne ve yurdun ekonomik imkânlarına güvenini desteklemek.

Devlet ile milletin işbirliğini sağlamak.

Ulusunu refaha ulaştıracak hertürlü çabaları desteklemek.

Planlı çalışmayı desteklemektir.

Bütün bu hedeflere ulaşabilmek için herşeyden önce milletin ve anayasa rejiminin hizmetinde bulunduğunu duyurmak, milletin güvenine sahip olmaya çalışmak kurumun esas emacı olacaktır.»

27. Yukarıda metnini aynen aldığımız Genel Yayın İlkeleri ile TRT Kurumuna verilen yayın görevlerini ve bunların yerine getirilmesi ile ilgili ilkeleri karşılaştırdığımız zaman, Genel yayın İlkelerinin TRT Kurumunun yayın görevlerini genişletilme temayülü gösterdiği, bu ilkelerden bazılarının kanunla verilen görevleri aşan bir nitelik taşıdığı söylenebilir. Genel yayın ilkeleri arasında, siyasi tercih konusu olan hususlar da yer almıştır. Bunlar arasında meselâ, «ulusu refaha ulaştıracak hertürlü çabaları desteklemek» ilkesini örnek olarak göstermek mümkündür. Bu gibi sözler sınırı ve muhtevası belli olmayan sözlerdir. Bu ve buna benzer hususların yayın ilkeleri arasında yer alması isabetli bir yol sayılamaz. En azından şunu söylemek mümkündür: Bütün siyasi partiler, hiç değilse kendi programlarına göre ulusu refaha kavuşturmak için çalışırlar. Ama bunların uyguladıkları yol ve yöntem aldıkları tedbirle uyguladıkları politika birbirinden çok farklı, hatta bazı hallerde bir birine zıt olabilir.

TRT Kurumu bunlardan hangisini Ulusunu refaha ulaştıracak çaba olarak telakki edecek ve destekliyecektir? Üzerinde her zaman kolaylıkla tartışılabilen hususların yayın ilkeleri arasına alınması, TRT Kurumunun çalışmalarını güçleştirecek ve Hükûmetle olan ilişkisini olumsuz yönden etkileyecektir.

Hükûmet bildiri ve konuşmaları :

28. TRT Kurumu, hükûmet bildiri ve hükûmet adına yapılacak konuşmaları yayınlamakla yükümlüdür. TRT Kurumu tarafından, bu gibi bildiri ve konuşmaların hükûmet adına yapılmakta olduğu yayın sırasında bildirilir (3).

(3) TRT Kurumu, Hükûmet bildiri ve Hükûmet adına yapılan konuşmaları yayınlamadan önce, 359 sayılı kanununun 11 inci maddesi uyarınca bu yayının yapıldığını bildirmektedir. Bu gibi hallerde Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu kanununun numarasını ve ilgili maddesini söylemek zorunluluğu TRT Kurumu için yoktur. Bildirinin veya konuşmanın hükûmet bildirisi veya hükûmet adına yapılan konuşma olduğunun söylenmesi yeterlidir.

Hükümet bildirilerine ait metinlerin yazılı yayın isteği ile verilmesi ve yetkililerin imzasını taşıması gerekir. Hükümet adına veya bir bakanlığın işleri ile ilgili olan konularda, Bakanlar Kurulu üyelerinin yapacakları konuşmalara dair yayın istekleri ancak Başbakan veya Görevlendireceği bir Bakanın imzası ile yapılabilir.

Daha önce işaret edildiği gibi, Hükümet bildiri veya hükümet adına yapılan konuşmalara siyasi partiler, Siyasi yayınlar Hakem Kurulunun kararı üzerine, cevap verebilirler. Siyasi partilerin cevapları da TRT Kurumu tarafından yayınlanır. Ancak bu imkân, Türkiye Büyük Millet Meclisinde en az 10 üyesi bulunan ve Hükûmete dahil olmıyan siyasi partiler, tarafından kullanılabilir (4).

Siyasi parti adına yapılacak konuşmanın kimin tarafından yapılacağı ve metni, TRT Kurumuna konuşmanın yapılmasından önce yazıyla bildirilir. Bu konuşma, cevap teşkil ettiği Hükümet bildirisi veya konuşmasının yayınlandığı saatte ve aynı yayın postalarından yayınlanır.

Bu mekanizma ile, TRT Kurumunun, iktidarın tek taraflı yayın organı haline gelmesi önlenmiştir. Hükümet bildirilerinin iktidarı övme veya muhalefeti yerme yerine teknik ve zaruri konulara inhisar etmesi bunun en açık delilidir.

Millî güvenliğe dokunan haller :

29. Türkiye Radyo-Televizyon kanunu, milli güvenliğin açıkça gerekli kıldığı hallerde bir haber veya yayını menetme yetkisini Başbakan veya görevlendireceği bakana vermiştir (5). Başbakanın bu yetkiyi kullanabilmesi için milli güvenliğin «açıkça» gerekli kıldığı bir hal ile karşılaşması gerekir. Milli güvenlik bahanesiyle TRT Kurumunun yayınları men edilemez. Bir haberi veya yayını men etme yetkisi, seçim zamanlarında siyasi partiler adına yapılan seçim konuşmalarına uygulanamaz.

(4) Bu alandaki ilk uygulama, Başbakan'ın yaptığı basın toplantısının, hükümet adına yapılan konuşma olarak TRT tarafından yayınlanması üzerine olmuştur. Cumhuriyet Halk Partisi ve Türkiye İşçi Partisi'nin isteğini yerinde gören Siyasi Yayınlar Hakem Kurulunun kararı üzerine adı geçen partiler Başbakanın basın toplantısında ileri sürdüğü hususlara Radyoda cevap vermişlerdir.

(5) Bu alanda ilk uygulama, basına «kanlı pazar» diye geçen ve 16 Şubat 1969 günü İstanbulda cereyan eden olaylara dair bir filmin deneme yayını yapan Ankara Televizyonunda gösterilmesinin Başbakan tarafından 21 şubat 1969 günü yasaklanması ile olmuştur.

Bu men kararının iptali için TRT Kurumu veya menfaati haleldar olanlar tarafından henüz dava açma yoluna gidilmemiştir.

Milli güvenliğin açıkça gerekli kıldığı hallerde bir haberi veya yayını men etme işlemi, diğeri idari işlemler gibi yargı denetimine tabidir. Yalnız bu alanda, genel müdürün görevinden alınmasında olduğu gibi özel bir yargılama usulü kabul edilmiştir. Buna göre açılacak iptal davalarında tebligat, müracaat tarihinden başlayarak 48 saat içinde yapılır; cevap ve cevaba cevap süreleri onar gündür. Bu sürelerin tamamlanması üzerine Danıştay kararını onbeş gün içinde verir.

Dış politika ile ilgili yayınlar :

30. Devletin dış politikası bakımından radyo ve televizyon da yapılacak yayınlarda uygulanacak esaslar ve usuller, Dışişleri Bakanlığı ile Turizm ve Tanıtma Bakanlığınca birlikte tesbit edilir ve Genel Müdürlüğe bildirilir. TRT Kurumu dış politika ile ilgili yayınlarını bu esasların ışığı altında düzenler.

Türkiye Büyük Millet Meclisi ile ilgili yayınlar :

31. TRT Kurumu, Türkiye Büyük Millet Meclisi çalışmalarını, toplantı günlerinde, uygun dinlenme saatlerinde 20 dakikadan az olmamak, leh ve aleyhteki fikirleri içine almak üzere yayınlar.

TRT Kurumu, Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik toplantısı, Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisinden naklen canlı yayınlar yapabilir. Bu gibi yayınlarda Hükümet adına yapılan konuşmalar yer alırsa, siyasi parti grupları sözcülerinin konuşmalarına da aynı şekilde yer verilir.

Türkiye Büyük Millet Meclisinde bütçe konusunda yapılan yayınlar da TRT Kurumu tarafından yayınlanır. Genel bütçenin tümü üzerinde, gerek hükümet adına, gerekse siyasi partilerin grupları adına yapılan konuşmalar, yarım saat geçmek üzere Kurum tarafından yayınlanır. Eğer bütçe ile ilgili canlı yayın yapılıyorsa, canlı yayınlarda hükümet adına yapılan konuşmalar yayınlandığı takdirde, siyasi partiler adına yapılanlar da aynı şekilde yayınlanır. Bunların dışındaki bütçe konuşmaları da yirmi dakikadan az olmamak üzere yayınlanır.

TRT Kurumu tarafından yapılan yorumlar :

32. TRT Kurumu tarafından haber yayınlarının yanında «yorum» da yapılmaktadır. 359 sayılı TRT Kanununun 5 inci maddesinden TRT programları arasında yorumun da yer alacağı anlaşıl-

maktadır. Bu maddede, haber ile yorumun birbirinden açıkça ayrılması, siyasi yorum niteliğindeki yorumların çeşitli ve karşıt görüşleri içine alacak şekilde hazırlanması ve kaynaklarının belirtilmesi öngörülmüştür.

33. TRT Kurumu, önceleri uzmanlık alanlarına göre çeşitli kişilere yorum programları hazırlatma yoluna gitmiştir. Son zamanlarda yorum işlerini bir düzene sokmak amacı ile bir «yorum müdürlüğü» teşkilatı kurmuştur. Radyo yorumları bu kuruluş tarafından hazırlanmakta, TRT Kurumu Yayın Müdürlüğü'nün hazırladığı yorum olarak sunulmaktadır.

Her ne kadar kanunen, TRT Kurumu yorum programları hazırlamak olanağına sahip ise de, TRT gibi bir kurumun bizzat yorum yapması, pek isabetli bir tutum gibi görünmemektedir. Tarafsız yayın yapmakla görevli bir kuruluşun, iç politika alanında yorum yapması, bir bakıma görevini güçleştirmektedir. Yorumda daima bir değerlendirme vardır. Değer yargısında bulunurken de kişisel görüşlerden uzaklaşmaya imkan yoktur.

Böyle bir durumda, belli kişilerin görüşlerinin bir kuruma atfedilmesi doğru değildir. Bu alanda en olumlu davranış, bir olayın veya bir durumun yorumlanması gerektiği hallerde, çeşitli alanlardan ve karşı görüşleri de benimseyen kimseleri bir araya getirerek, isimleri altında yorum yaptırmaktır.

Düzeltilme ve cevap hakkı :

34. 359 sayılı TRT Kanunu ile, TRT Kurumu tarafından yapılan yayınlarla bir kimsenin şeref ve haysiyetine dokunulması veya hakkında gerçeğe aykırı yayın yapılması halinde, bu kimseye düzeltme ve cevap hakkı tanınmıştır. Kanunun 19 uncu maddesi hükmüne göre, hakkında gerçeğe aykırı yayın yapılan veya yapılan yayın ile şeref ve haysiyetine dokunulan kimse, yayın tarihinden itibaren yedi gün içinde cevap ve düzeltme hakkını kullanabilir. TRT Kurumu aldığı cevap ve düzeltmeyi üç gün içinde yayınlamakla yükümlüdür.

İlgili tarafından yolanan cevap ve düzeltme metninin kanun hükümlerine uygun olmaması veya suç niteliğinde ifadeler taşıması halinde, Genel Müdürlük bu metni derhal Ankara Sulh Ceza Mahkemesine gönderir. Sulh Ceza Mahkemesi en geç yirmi dört saat içinde, cevap ve düzeltme metnini her yönü ile inceler ve kararını verir. Sulh Ceza mahkemesi, ya cevap ve düzeltme metninin aynen veya uygun göreceği değişiklikler yapılarak yayınlanmasına

veya gereken şartları haiz olmaması halinde yayınlanmamasına karar verir. Sulh Ceza Mahkemesinin kararına gerek Genel Müdürlük, gerekse düzeltme ve cevap hakkını kullanan kimse itiraz edebilir. Bu itiraz Ankara Asliye Ceza mahkemesine yapılır. Ankara asliye ceza mahkemesinin kararı kesindir, taraflar bu karara uymakla yükümlüdür.

35. Bu haliyle TRT Kurumu yayınlarında kabul edilmiş olan düzeltme ve cevap hakkı, Basın kanunundaki düzeltme ve cevap hakkına benzemektedir (6).

TRT Kurumu ile ilgili düzeltme ve cevap hakkı, TRT Kurumu tarafından yapılan bütün yayınları içine almaz. TRT Kurumunun kanunen yayınlamakla yükümlü olduğu yayınlardan dolayı, hakkında gerçeğe aykırı yayın yapılan veya yapılan yayınlara şeref ve haysiyetine dokunulan kimse, TRT Kurumuna karşı cevap ve düzeltme hakkını kullanamaz. Nitekim, TRT Kurumunun bazı yayınlardan sorumlu tutulamıyacağı, 359 sayılı TRT Kanununun çeşitli maddelerinde açıkça belirtilmiştir. Meselâ, 11 inci maddeye göre, «Kurum hükümet bildirimlerini ve hükümet adına yapılacak konuşmaları sadece hükümeti bağlamak kaydıyla yayınlamakla yükümlüdür.» 14 üncü maddeye göre, «Hükümet adına ve Cumhuriyet Senatosu ile Millet Meclisindeki siyasi parti grupları sözcüleri tarafından yasama meclisleri genel kurullarında genel bütçenin tümü üzerinde yapılan konuşmalar, sadece konuşmayı yapanın temsil ettiği Hükümeti veya grupu bağlamak kaydıyla ... kurum tarafından yayınlanır.»

Bu görüşü uygulama da teyit etmektedir. Meclisten yapılan canlı yayın dolayısıyla cevap ve düzeltme hakkını kullanmak isteyen bir kimsenin Genel Müdürlüğe müracaatı üzerine, Sulh Ceza mahkemesince verilen kararı itirazın inceleyen Ankara Asliye ceza mahkemesi kararında, TRT Kurumuna karşı düzeltme ve cevap hakkının kullanılmıyacağına karar vermiştir (7).

(6) Basın kanununda yer alan hükme göre, «Bir şahsın haysiyet ve şerefine dokunan veya menfaatini bozan yahut kendisi ile ilgili hakikate aykırı hareketler, düşünceler ve sözler izafesi suretiyle ...yapılan yayından dolayı... gönderilecek cevap ve düzeltmeyi mevkutenin sorumlu müdürü... yayınlamağa mecburdur.» Bu maddede yer alan «menfaatini bozan» deyimini dışında TRT Kurumu kanunu ile Basın Kanunundaki düzeltme ve cevap hakkı ile ilgili hükümler birbirinden farklı değildir.

(7) Bu konuda bk. Prof. Dr. Feyyaz Gölcüklü, «Radyo-Televizyonda düzeltme ve Cevap Hakkı», Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, cilt XX, sayı 4, s. 125-143 (1966).

V. TRT bütçesi ve malî denetim :

TRT Bütçesi :

36. Özerk bir kuruluş olan TRT kurumunun kendine mahsus bir bütçesi vardır. Genel Müdürlük tarafından hazırlanan bütçe, Yönetim Kurulu tarafından müzakere ve kabul edilir. Yönetim kurulunca kabul edilen bütçe, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı tarafından onandıktan sonra yürürlüğe girer (8).

TRT Gelirleri :

37. TRT Kurumunun kendine mahsus gelirleri vardır. Bunlar arasında, her çeşit telsiz tesisatı ve cihazları için verilen ruhsat ücretleri, Radyo ve Televizyonda yapılacak reklam ve ilânlar da alınacak ücretler yer alır. TRT Kurumunun gelirleri giderlerini karşılayamadığı takdirde, bütçe açığı Turizm ve Tanıtma Bakanlığına konacak ödenek ile karşılanır.

Malî Denetim :

38. Bir Kamu İktisadî Teşebbüsü olan TRT Kurumunun mali denetimi, Yüksek Denetleme Kurulu tarafından yapılır. Bu kurul, TRT Kurumunun mali denetimini yaptıktan sonra hazırladığı raporu Başbakanlığa sunar ve Başbakanlık da bu raporu ilgili kuruluşlara gönderir. Türkiye Büyük Millet Meclisi, 22.5.1964 tarih ve 468 sayılı kanun gereğince, Yüksek Denetleme Kurulunun raporunu da dikkate alarak TRT Kurumunu mali yönden denetler. Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından bu denetimi yapabilmesi için, «Kamu iktisadi Teşebbüsleri Karma Komisyonu» adın-

(8) Bilindiği gibi, 1968 bütçe Kanunu ile Turizm ve Tanıtma Bakanlığının, Tanıtma ile ilgili hizmetleri Başbakanlığa bağlanmıştır. Bu durum üzerine Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, Tanıtma hizmetlerinin başbakanlığa bağlanması ile, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı ile TRT Kurumu arasındaki ilişkilerinde bundan böyle Başbakanlık elile yürütüleceği görülmüştür.

Bu durum karşısında TRT Kurumu bütçesini, hem Turizm ve Tanıtma Bakanlığına, hem de Başbakanlığa yollamıştır. 359 sayılı TRT kanununda usulüne uygun olarak değişiklik yapılmadan, TRT Kurumunun başbakanlığa bütçe kanunu ile bağlanmasına hukuken imkan yoktur. Bir yerinden yönetim idaresi üzerinde vesayet yetkisini haiz olan makam ancak kanunla belirtilir. Kanunla belirtilen vesayet makamı da ancak normal usulle kabul edilmiş bir kanunla değiştirilebilir. Bütçe kanunu özelliği olan, özel bir usulle çıkartılan bir kanundur. Bütçe kanunu ile normal bir kanunda değişiklik yapmak mümkün görünmemektedir.

da bir komisyon kurulmuştur. Bu komisyonun 15 üyesi Cumhuriyet Senatosu, 35 üyesi de Millet Meclisi tarafından kendi üyeleri arasından seçilir. Kamu İktisadî Teşebbüsleri Karma Komisyonu, Kamu İktisadi Teşebbüslerinin durumunu inceler ve bütün Kamu iktisadî teşebbüslerini kapsayan bir rapor hazırlar. Bu rapor Cumhuriyet Senatosuna sunulur. Cumhuriyet Senatosu genel görüşme sonunda bilançolarla netice hesaplarının tasvip edilip edilmediği hakkındaki görüşünü Millet Meclisine bildirir. Millet Meclisi, Karma Komisyon Raporu ve Cumhuriyet Senatosundan gelen görüşler üzerinde Genel görüşme açar ve Meclis Genel Kurulu, kamu iktisadi teşebbüslerinin bilanço ve netice hesaplarını tasvip etmek suretiyle kamu iktisadi teşebbüslerinin yönetim kurullarının ibra edilmesini karara bağlar, yahut tasvip etmemek suretiyle, ibra keyfiyetini reddeder. Tasvip edilen bilançolar, netice hesapları, ve durumlarını gösteren tablolar, Meclisin İbra kararları ile birlikte Resmi Gazete yayınlanır. Yönetim Kurulunun ibra edilmemesi halinde de, durum yine Resmi Gazetede yayınlanır. Yönetim Kurulunun ibra edilmemesi halinde, genel hükümlere göre aleyhlerine dava açılır.

VI. TRT üzerindeki vesayet denetimi :

39. TRT Kurumu üzerinde, her yerinden yönetim kurumu üzerinde olduğu gibi, genel idarenin «vesayet» denetimi vardır. Bilindiği gibi genel idarenin, bu gibi kuruluşlar üzerinde hiyerarşik denetimi, hiç bir şekilde bahis konusu değildir. Her hangi bir yerinden yönetim kuruluşu üzerinde genel idare tarafından vesayet yetkisinin kullanılabilmesi de kanun ile bu yetkinin açıkca tanındığı hallerde ve ölçüde mümkün olabilir.

TRT Kurumu Üzerindeki vesayet denetiminin kapsamı konusunda Genel İdare ile TRT Kurumu arasında bazı anlaşmazlıklar çıkmış ve bunlar da Danıştay tarafından giderilmiştir.

TRT Kurumu üzerindeki vesayet denetimi hangi makamlara ve ne gibi haller için tanınmıştır ? Şimdi bunları kısaca gözden geçirelim :

Organlar üzerinde :

40. TRT Kurumunun organları üzerindeki vesayet denetimi, TRT Genel Müdürünün atanması, ve bazı hallerde görevinden alınması, ve bazı yönetim kurulu üyelerinin atanması ve görevlerinden alınması şeklinde kendini göstermektedir. Bu denetim esas itibariyle Bakanlar Kurulu tarafından kullanılmaktadır.

Daha önce belirtildiği gibi, genel müdür Yönetim kurulunun inhası ve Turizm ve Tanıtma Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca atanır. Genel Müdür, milli güvenlik, kamu düzeni veya dış ilişkileri bozabilecek bir durumun bulunması halinde, yönetim kurulunun yazılı görüşü alındıktan sonra, görevinden Bakanlar Kurulu kararı ile alınabilir. Bunun dışında Yönetim kurulu üyelerinden iki hükümet temsilcisi yine vesayet makamı olan Bakanlar Kurulu tarafından atanır ve gereken hallerde görevinden geri alınabilir. Hükümet temsilcisi olan yönetim kurulu üyelerinin görevlerinden alınmaları konusunda Bakanlar Kuruluna takdir yetkisi tanınmış olduğu halde, Genel Müdürün görevinden alınması kanunun öngördüğü «milli güvenlik, kamu düzeni veya dış ilişkileri bozabilecek bir durumun bulunması» şartlarının yerine gelmesine bağlanmıştır.

Faaliyetleri üzerinde :

41. TRT Kurumunun faaliyetleri üzerindeki vesayet denetimi çeşitli alanlarda kendisini göstermektedir. Bunlar aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür :

Yayınları men etme :

Milli güvenliğin açıkça gerekli kıldığı hallerde, bir haber veya bir yayını men etmek yetkisi Başbakanı veya görevlendireceği bakanı verilmiştir. Bir vesayet yetkisi olan yayını men etme yetkisi «milli güvenliğin açıkça gerekli» kıldığı hallerde ve ancak Başbakan veya görevlendireceği bakan tarafından kullanılabilir.

Dış politika ile ilgili yayınlar :

43. Dış politika ile ilgili yayınlarda uyulacak esaslar Dışişleri Bakanlığı ile Turizm ve Tanıtma Bakanlığı tarafından müştereken hazırlanır. Böylece vesayet yetkisi, işlem yapılmadan önce kullanılmaktadır.

Askerî Görüşün alınması :

44. Kurum yeni radyo ve televizyon tesisleri kurmadan önce, askeri bakımdan Milli Savunma Bakanlığının yazılı görüşünü alır.

Ortaklık kurma :

45. TRT Kurumu, kendi amaçlarına uygun olmak şartıyla, yerli veya yabancı, gerçek veya tüzel kişilerle mahdut mesuliyetli

ortaklıklar kurabilirler. Kurum bu ortaklıkları meydana getirirken, Bakanlar Kurulu kararnamesi ile gösterilecek esaslara uymak zorundadır.

Yönetmelik çıkarma :

46. Kurumun kendi faaliyet ve kuruluşlarını düzenlemek üzere çıkaracağı yönetmelikler ancak Turizm ve Tanıtma Bakanlığınca onandıktan sonra yürürlüğe girebilmektedir. Bundan başka kurumun kadrolarını düzenleyen yönetmelikler ise, Devlet Personel dairesinin görüşü alındıktan ve, Maliye Bakanlığı ile anlaşmak suretiyle hazırlandıktan sonra Turizm ve Tanıtma Bakanlığının onamı ile yürürlüğe girmektedir. Yönetmelik konusunda vesayet makamı olarak Turizm ve Tanıtma Bakanlığı ile Maliye Bakanlığı gösterilmiştir.

Anayasanın 113 üncü maddesine göre, Bakanlıklar veya tüzel kişiliği olan kuruluşlar kendi görev alanlarını ilgilendiren kanun ve tüzüklerin uygulanmasını sağlamak üzere yönetmelikler çıkarabilirler. Anayasa Mahkemesi, TRT Kanununun yönetmelikleri düzenleyen maddesi ile Turizm ve Tanıtma Bakanlığı ile Maliye Bakanlığına verilen yetkileri Anayasanın 113 üncü maddesi ile uyşur görmemiştir. Böylece TRT Kurumu, genel idarenin vesayet denetime tabi olmadan yönetmeliklerini yapabilecektir. Uygulamada da böyle bir yola gidilmektedir.

Genel gözetim ve denetim :

47. Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, TRT Kurumu ile ilgili bakanlık olarak, TRT Kurumu üzerinde genel gözetim, teftiş ve tahkik yetkisi bulunduğu kanısında olmuştur. Bu görüşü paylaşmayan TRT Kurumu ile Turizm ve Tanıtma Bakanlığı arasında çıkan uyuşmazlık üzerine Danıştay, Turizm ve Tanıtma Bakanlığının böyle bir yetkisi olmadığına karar vermiştir (9). 359 sayılı TRT Kanununun 34 üncü maddesine göre «Turizm ve Tanıtma Bakanı, Kurumla ilgili olarak, belli bir hususun incelenmesini Yüksek De-

(9) Danıştay Birinci Dairesi, E. 65/8, K. 65/7 ve 8.4.1965 tarihli kararı ile Danıştay Üçüncü dairesinin E. 65/211, K. 65/180, ve 1.6.1965 tarihli kararı.

Maliye Bakanlığı ile TRT Kurumu arasında, Maliye Bakanlığı müfettişlerinin teftişi konusunda çıkan uyuşmazlık üzerine Danıştay Maliye müfettişlerinin TRT Kurumunu teftiş yetkisi olmadığına karar vermiştir. Danıştay Birinci dairesi E. 67/208, K. 67/205 ve 15.6.1967 tarihli kararı.

netleme Kurulundan istiyebilir». Bunun dışında Turizm ve Tanıtma Bakanının TRT Kurumu üzerinde herhangi bir yetkisi yoktur. Vesayet makamlarından biri olan Turizm ve Tanıtma Bakanı veya bakanlığının TRT Kurumu üzerinde benzer bir yetkiyi kullanabilmesi için kanunla açıkça bu yetkinin tanınmış olması gerekir.

VII. Sonuç:

48. TRT Kurumunun görevlerini, yetkilerini, organlarının faaliyetlerini mali durumunu ve Kurum üzerindeki vesayet denetimini kısaca görmüş bulunuyoruz. Bütünü ile TRT Kanununu ve bu kanuna dayanılarak 1964 yılından beri yapılan uygulamaları gözönünde bulundurduğumuz zaman, bazı siyasi partiler, özellikle iktidar partisi tarafından ileri sürülen TRT Kanunu konusundaki şikâyetlerin alsında kanundan gelmediğini, 1961 Anayasasından sonra ortaya çıkan ortama, bir devlet radyosu olan TRT Kurumunun tarafsız, yayın yapma gayreti göstermesine, alışılmamasından ileri geldiği söylenebilir.

49. Her kanun gibi 359 sayılı TRT Kanununun veya bu kanunun uygulaması bakımından, hem Kurum açısından hem de vesayet makamı olan Genel İdare makamları açısından bazı aksaklıkların olduğu muhakkaktır. Fakat durumu bütünü ile ele aldığımız zaman sonucun şikâyet edildiği kadar kötü olmadığını görürüz. TRT Kurumunun faaliyetlerini değerlendirirken, Türk idaresini, idarenin işleyişini, kamu hizmetlerinin nasıl yerine getirilmeye çalışıldığını ve ne ölçüde yerine getirilebildiğini gözden uzak tutmamak gerekir. Diğer kamu hizmetlerini yürüten kuruluşlara göre, mevzuat yönünden aksayan tarafları az olan bir kuruluşun kanununu değiştirmek için gayret sarfedilmesi, tasarılar hazırlanması, İktidar için acele atılmış bir adımdan başka bir şey olmayacaktır. Tarafsız yayın yapmak amacı ile kurulmuş olan TRT Kurumu ile Hükûmetin ilişkilerini büyük bir titizlikle tesbit eden bir kanundan, herşeyden önce iktidar partisinin şikâyet etmemesi, durumun devamı için gayret sarfetmesi gerekir. Böyle bir davranış uzun vadede kendisi için yararlı olur.

50. 1964 den bu yana TRT İdaresinin ve İktidar partilerinin TRT hizmetleri karşısında yaptıkları gelişmeyi küçümsemek gerekir. 1960 dan önceki dönemler gözönünde bulundurulursa, bir yandan iktidar partisinin TRT nin faaliyetlerine alışmaya başladığını, diğer yandan da TRT nin bağımsızlığa varan bir özerklik anlayışına yönelme temayülleri göstermediğini görürüz.